

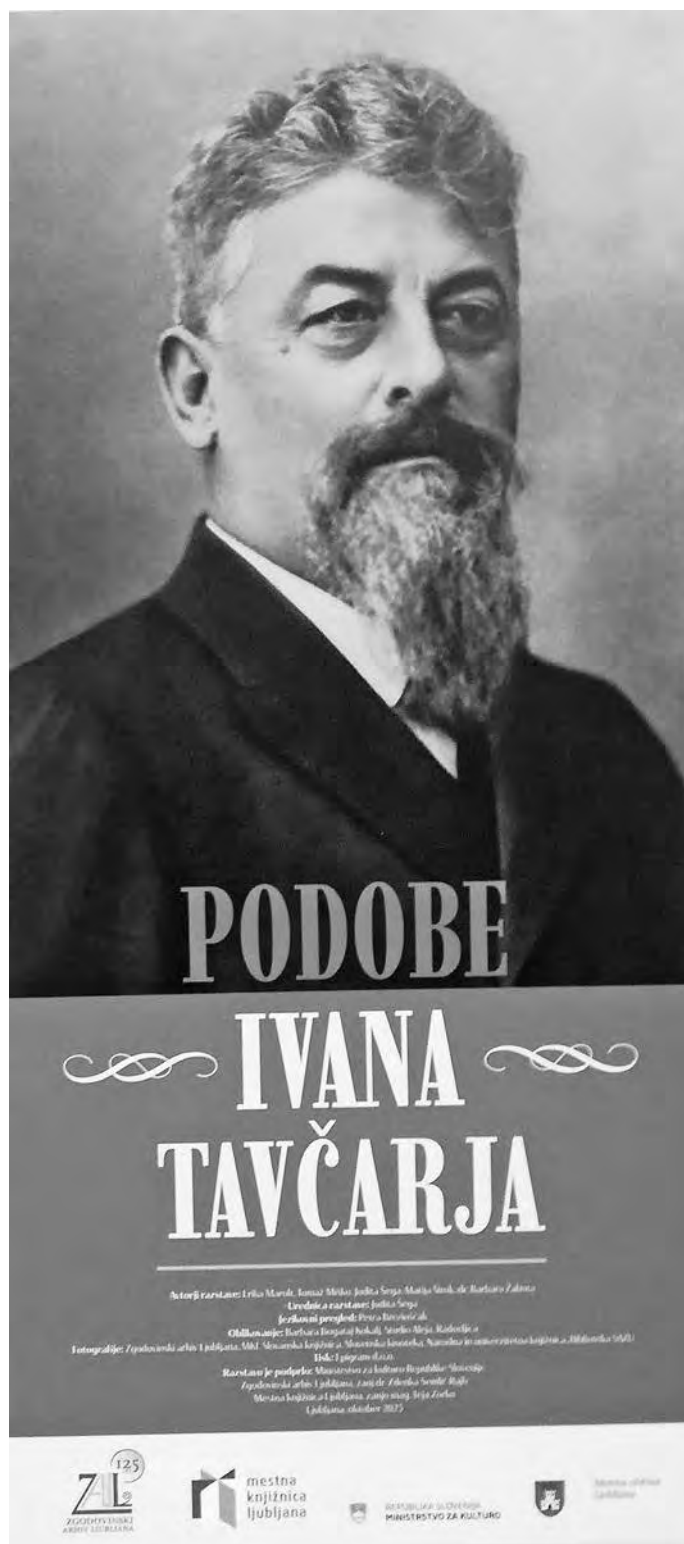
**Erika Marolt, Tomaž Miško,
Judita Šega, Matija Širok,
dr. Barbara Žabota:
Podobe Ivana Tavčarja**

Razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana in
Mestne knjižnice Ljubljana –
Slovanske knjižnice
Ljubljana: Slovanska knjižnica, 3. 10.–11. 11.
2023

Leto 2023 je vlada Republike Slovenija razglasila za Tavčarjevo leto v spomin na politika, odvetnika, ljubljanskega župana in literata Ivana Tavčarja, ki je umrl 19. februarja 1923. Dogodkom, s katerimi so razne inštitucije v »njegovi« Poljanski dolini, Škofji Loki, Ljubljani in širše želele obeležiti stoto obletnico Tavčarjeve smrti, sta se pridružila tudi Zgodovinski arhiv Ljubljana in Slovanska knjižnica, ki deluje v sklopu Mestne knjižnice Ljubljana, ter s skupnimi močmi pripravila razstavo z naslovom *Podobe Ivana Tavčarja*. Razstava je bila od 3. oktobra do 11. novembra 2023 postavljena v prostorih Slovanske knjižnice v Ljubljani in nato do jeseni 2024 v nekoliko skrajšani obliki za stekli čitalnice Zgodovinskega arhiva Ljubljana, kjer so si jo lahko ogledali mimoidoči, ki jih je pot zanesla v Trdinovo ulico. Razstavo so pripravili Erika Marolt, Tomaž Miško in Matija Širok iz Slovanske knjižnice ter Judita Šega in dr. Barbara Žabota iz Zgodovinskega arhiva Ljubljana, oblikovala jo je Barbara Bogataj Kokalj, financiralo jo je Ministrstvo za kulturo RS.

Do skupnega sodelovanja med Slovansko knjižnico in Zgodovinskim arhivom Ljubljana je pripeljalo dejstvo, da obe instituciji hranita precej gradiva o tem pomembnem Poljancu, ki sta ga življenjska in poklicna pot vodili po raznih krajih, dokler se ni na začetku osemdesetih let 19. stoletja ustalil v Ljubljani ter s svojim delovanjem na političnem in literarnem področju odločilno zaznamoval čas naslednjih štirih desetletij. Čeprav si je dom in družino ustvaril na Bregu ob Ljubljani, se je vedno rad vračal v kraje svoje mladosti, še posebno potem, ko je leta 1893 kupil kmečki dvorec na Visokem, kjer je nato skupaj z ženo in otroki preživel počitnice, tu literarno ustvarjal ter se ob lovu in ribolovu družil s prijatelji.

Zgodovinski arhiv Ljubljana hrani v svojih depojih v Škofji Loki in Ljubljani dva arhivska

Portret Ivana Tavčarja na razstavi ob 100-letnici
njegove smrti
(Foto: Judita Šega)

*Uvodni del razstave na razstavišču v predverju Slovanske knjižnice v Ljubljani
(Foto: Judita Šega)*

fonda, ki se imenujeta po Ivanu in Franji Tavčar. Še posebej bogat je škofjeloški, v katerem poleg spisovnega gradiva prevladujejo fotografski albumi in častne diplome zakoncev Tavčar. Vrsto posrednih podatkov o njiju ponujajo še nekateri drugi arhivski fondi, še posebno fond Mestne občine Ljubljana, ki jo je Ivan Tavčar kot župan vodil med letoma 1911 in 1921. Če je to gradivo pomagalo osvetliti njegovo zasebno in poklicno plat, je bogato knjižnično gradivo Slovanske knjižnice odstrlo pogled v Tavčarjevo obsežno literarno zapuščino. Hranijo tako rekoč vse izdaje Tavčarjevih knjižnih del, poleg tega še takratno časopisje, med katerim je treba posebej izpostaviti liberalni *Slovenski narod*, pri katerem je Tavčar odigral pomembno vlogo pri njegovem izhajanju, pri čemer ga je hkrati spretno izkoriščal za širjenje svojih ideoloških pogledov in obračunavanje s katoliškim taborom oziroma Slovensko ljudsko stranko.

Razstava je zasnovana na 13 panojih, ki so jih na razstavišču v Slovanski knjižnici v vitrinah dopolnjevali originalni arhivski dokumenti, književne izdaje Tavčarjevih literarnih del, rokopisi in članki iz takratnega časopisja.

Na prehodu po razstavi spoznavamo Tavčarja najprej kot prvorojenca Neže in Janeza Tavčarja, kot učenca trivialke v Poljanah nad Škofjo Loko, kjer je leta 1860 pustil trajno sled v lepopisnem zvezku učenec drugega razreda, ter nato kot dijaka in študenta v Ljubljani, Novem mestu in na Dunaju, kjer je dokončal študij prava. Na drugem panoju je predstavljen v vlogi moža Franje, roj. Košenini, in očeta petih otrok: Ivana, Franeka, Pipe, Anteja in Igorja. Zapisi pravijo, da sta imela s Franjo, kljub precejšnji razliki v letih, lep zakon ter da je bil Tavčar skrben in ljubeč oče. Nikoli se ni pretirano jezil nanje, pri čemer je skrb zanje in šolo raje prepuščal ženi Franji. Naslednja dva panoja govorita o Tavčarju kot posestniku na Bregu št. 8 v Ljubljani in lastniku dvorca na Visokem

v Poljanski dolini. Avtorji razstave so v arhivskem gradivu med drugim poiskali načrte njegove hiše v Ljubljani in kupoprodajno pogodbo za visoški dvorec, ki ga ni uporabljal le kot počitniško rezidenco, ampak tudi kot zatočišče za literarno ustvarjanje. Prav na Visokem je nastala večina ohranjenih fotografij, ki odpirajo tako pogled v njihovo zasebno – družinsko življenje kot tudi vpetost Tavčarjevih v krog tedanjih kulturnih in političnih veljakov ter lokalno okolje.

Na Visokem je Tavčar dobil navdih za Cvetje v jeseni, tu je v zadnjih letih njegovega življenja nastala Visoška kronika. Delo si je Tavčar zamislil kot trilogijo, vendar je zaradi njegove bolezni nastal samo prvi del, oprt na nekatera dejstva, ki jih je našel v arhivskem gradivu Kalanovih, ko je kupil njihov dvorec na Visokem. Kot eno izmed njegovih najprepoznavnejših literarnih del je na razstavi predstavljeno posebej, prav tako tudi Cvetje v jeseni in v nadaljevanju razstave še ostalo njegovo literarno ustvarjanje.

Literarnemu sklopu sledi predstavitev Tavčarjeve burne politične poti. Začel jo je kot odbornik v ljubljanskem mestnem svetu, jo nadaljeval v kranjskem deželnem zboru, nekaj let je bil tudi državni poslanec. Čeprav je ta njegova vloga širši javnosti manj poznana kot pisateljska, je bila zelo pomembna, saj je bil Tavčar skoraj štiri desetletja osrednja osebnost liberalnega političnega pola in oster nasprotnik slovenskih klerikalcev. Predstavljeni so njegovo dolgoletno vodenje liberalne stranke, ostro liberalno prepričanje in politični oportunizem, kadar je bilo to potrebno. Avtorji so med drugim zbrali tudi nekaj kritičnih misli njegovih sodobnikov Frana Šukljeta, Vladimirja Ravniharja, Henrika Tume in Ivana Šusteršiča, ki so mu vsi po vrsti priznavali sijajne govorniške spretnosti, medtem ko so ga kot politika videli vsak na svoj način.

Razstava osvetli še dve Tavčarjevi pomembni vlogi – vlogo odvetnika, ki mu je zagotavljala vir za preživljanje in jo je v Ljubljani samostojno opravljal od leta 1884 do konca življenja, ter vlogo ljubljanskega župana, ki jo je prevzel leta 1911 in jo opravljal v najbolj nevhvaležnih časih prve svetovne vojne ter prvih povojnih letih, ko se je stara politična slika srednje Evrope sesula v prah in so na pogorišču nekdanjih monarhij začele nastajati nove države. Med njimi je bila tudi Država Slovencev, Hrvatov in Srbov, v kateri je bil Ivan Tavčar poverjenik (minister) za prehrano in kasneje poslanec v ustavni skupščini Kraljevine SHS. Toda v teh letih so ga moči že zapuščale in njegovo življenje se je počasi iztekalo. Umrli je 19. februarja 1923. Tavčarjev pogreb je bil dogodek, o katerem se je še dolgo govorilo in pisalo. Udeležile so se ga množice Ljubljančanov in drugih, ki so hiteli na mestne ulice in k cestam, po katerih se je pomikal žalni sprevod, da bi se poslovili od njega. Med številnimi govorcami so bili predstavniki države in mesta, številna društva in organizacije, medtem ko so ga na njegovo zadnjo pot na Visoko odpeljali konjeniki iz sokolskih vrst. Večni počitek je našel v družinski grobnici, ki jo je dal postaviti na mestu, od koder se odpira čudovit razgled na visoški dvorec.

Na odprtju razstave je o Ivanu Tavčarju, njegovi pisateljski zapuščini, literarnih sopotnikih ter o času in političnih razmerah, v katerih je deloval, spregovoril zgodovinar ddr. Igor Grdina. V sklopu razstave je posebno predavanje pripravila še literarna zgodovinarica dr. Urška Perinič, dobra poznavalka Tavčarjeve osebnosti in dela ter avtorica izčrpne biografije o njem, ki je izšla v letu 2023.

Judita Šega